

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Наглюкова Ігоря Олександровича
на тему «ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КАТЕГОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ
ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ФЕНОМЕНУ ЛОБІЗМУ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
за спеціальністю 033 «Філософія»

Актуальність теми дослідження

Тема політичної безпеки набула особливої гостроти і актуальності у сучасному суспільстві стрімких і все менш прогнозованих змін. Непевність або й невизначеність стали характеристиками не лише віддаленого, але й найближчого майбутнього, а суспільні процеси все більшою мірою набувають характеристик турбулентності і постнормальності. В цих умовах значно зростає також роль суспільно-політичної активності усіх членів суспільства, однак особливо відчутною стає роль суспільних еліт та інших організованих груп, які спеціалізуються на різного роду впливах на суспільні процеси. Специфічну місію у здійсненні цих впливів відіграють лобістські групи, які відрізняє високий ступінь впливовості у вузьких сегментах суспільного життя.

Відсутність належної унормованості лобістської діяльності в Україні додає актуальності даному дослідженню, адже для успішного переймання кращого закордонного досвіду регулювання лобістської діяльності необхідно спочатку здійснити відповідну її концептуалізацію у просторі вітчизняної науки. Лише філософська реконцептуалізація теми лобізму в українській філософії може створити надійні передумови для належної рецепції відповідного закордонного правового досвіду і адекватного відображення цих нормативних рішень в українському законодавстві. Все це не лише упорядкує наявну несистематизовану лобістську діяльність в Україні і виведе її з тіні, але

й зробити її більш ефективною і краще корельованою із діяльністю закордонних колег.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Наукові положення даної дисертації і зокрема ті, які винесені на захист і розміщені у вступі до дисертації, а також висновки, розміщені наприкінці кожного розділу та загальні висновки до дисертації є достатньо науково обґрунтованими і зв'язними між собою та в рамках концепції дисертації. Таким чином, головні результати дисертаційної роботи відповідають основним критеріям обґрунтованості та достовірності. Автор глибоко і компетентно аналізує праці фахівців з проблематики лобізму та політичної безпеки, причому не лише у царині політичної філософії, але також і у сфері політичної науки, права тощо.

Структура і зміст дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ігоря Наглюкова має логічно обґрунтовану і збалансовану структуру, яка, окрім вступу, висновків і списку використаних джерел, містить також три основні розділи, присвячені послідовно – етичним, гносеологічним і онтологічним проблемам визначення сутності політичної безпеки у сучасному суспільстві (перший розділ), особливостям філософської концептуалізації лобізму у політичній системі постмодерного суспільства (другий розділ), а також дослідженню етичних та політичних колізій лобістської діяльності, спрямованої на управління безпековими політичними процесами (третій розділ).

Дисертаційна робота являє собою глибокий аналіз значної кількості першоджерел, причому значна їх частина є іншомовними і новими для аналізу вітчизняної науки. Автор робить на основі цього аналізу доволі широкі порівняння та важливі узагальнення, а також доходить власних обґрунтованих висновків щодо шляхів і результатів розв'язання кількох глибоких філософських проблем.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від

12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №759 від 31.05.2019).

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Ігоря Наглюкова дає змогу зробити висновок, що результати є оригінальними, мають несумнівну наукову новизну та відповідають останнім тенденціям філософської наукової думки не лише в Україні, але й у світі. Новизна та оригінальність наукових результатів і висновків дисертаційної праці не викликають жодних сумнівів і забезпечуються зверненням до актуальних впливових філософських напрямків та авторською оригінальною інтерпретацією предмету свого дослідження.

До найважливіших результатів даного дисертаційного дослідження, які мають наукову новизну, слід віднести передусім такі. Автор виокремлює «взаємозв'язок лобізму та національної безпеки не лише у політичному та статико-політологічному дослідницькому сегменті розуміння даної проблеми, але й проаналізовано останній крізь призму промудрації інтересів суспільства, держави та нації у партикулярному та глобально-політичному, глобально-економічному та глобально-соціальному контекстах» (с. 21 дисертації). Лобістська діяльність давно вийшла на міжнародний і навіть глобальний рівень і її регулювання стало суттєвим чинником національної безпеки – автор дисертації надає цьому не лише пояснення, але й вказує на численні небезпеки та можливі шляхи їх уникнення. Важливе значення також має аналіз автором дисертації відносно нового і концептуально перспективного терміну сек'ютиризації, теорію щодо якої автором розширено, «інтегруючи до неї вплив економічних та корпоративних інтересів, що дозволяє розглядати безпеку як штучно конструйований дискурс, у якому приватні актори відіграють не менш значущу роль, ніж державні структури» (с. 21 дисертації). Автор дисертації також розвинув низку важливих положень зі сфери політичної філософії, а також уточнив важливі концепти політичної теорії та практики. Особливо цінним і переконливим є звернення автора до концептуального аналізу лобістської діяльності США – як всередині цієї країни, так і на міжнародній

арені і особливо – щодо міжнародних політичних і правових інституцій. Заслугує на схвалення обґрунтована пропозиція автора дисертації «розглядати етику лобізму як частину політичної етики відповідальності, де ключовим стає питання легітимності джерел впливу, а не лише їх законності» (с. 169-170 дисертації).

Наукове та практичне значення результатів дослідження

Дану дисертацію відзначає глибоке філософське розуміння автором феномену лобізму у його сутнісному і функціональному взаємозв'язку з проблематикою політичної безпеки. Передусім, автор цілком справедливо звертає увагу на те, що політичну безпеку легко можна перетворити на симулякр, особливо під впливом дії системних лобістських зусиль. Втім, лобізм може відіграти не меншу за впливовістю конструктивну роль у встановленні більш справедливих політичних відносин, які краще відповідатимуть об'єктивним інтересам певних суспільних груп. Автор переконливо показує суттєво зростаючу роль лобізму у сучасному політичному житті – зокрема у площині сек'ютиризації політичного життя.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях та особистий внесок здобувача

Основні ідеї дисертації достатньо пройшли достатню апробацію у опублікованих наукових статтях автора у фахових виданнях, а також у тезах його доповідей на наукових конференціях, які усі разом достатньо повно відображають основні положення дисертації і добре ілюструють авторську концепцію, покладену в основу даного дисертаційного дослідження. Одна стаття опублікована дисертантом у співавторстві і містить проблематику безпекової культури, яку текстуально представляє у цій статті дисертант.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

По-перше, звертаючись до системного підходу, автор міг би докладніше розкрити, як саме він розуміє цей підхід, провівши порівняння кількох його версій і показавши переваги обраного для цього дослідження, адже у соціальній теорії існує низка альтернативних тлумачень системного підходу, окрім

концепцій Карла Дойча та Жана Бодріяра, на які спирається автор. У концепціях двох згаданих авторів робиться наголос на динамічності системи і на інформаційних потоках (Дойч) та на зв'язку соціальних систем з гіперреальністю та підвищеним ризиком (Бодріяр). Однак, виклад їхніх поглядів на систему у дисертації є дещо схематичним і не розкриває усіх можливостей методологічного використання цих концепцій. Крім того, дисертанту стало би у нагоді звернення до концепції Нікласа Лумана і виявлення зв'язку концепції безпеки з категоріями самовідворення, надії, імунітету та інших, які більш повно розкривають механізми взаємодії соціальних систем з їхнім довкіллям. Справедливо зауважуючи обмеженість і недоліки онтологічного підходу до проблеми політичної безпеки, дисертант все ж не використав повною мірою потенціал аналізу політичної системи з погляду її самовідтворення, яке задає об'єктивні функціональні вимоги як до системи, так і відповідно – до необхідності подолання її ризиків. З цього погляду політична безпека все ж дечим більшим за симулякри, а точніше – у її основі є те, що може ставати симулякром, але саме таким не є, оскільки має власну сутність і власну значущість, власний предмет, який не можна замінити, а зімітувати можна лише тимчасово.

По-друге, аналізуючи дотично концепт превенції, автор оминув увагою ще один важливий концепт – контрфактичності. Цей останній, втім, є критично важливим для розуміння першого: для того, щоби здійснювати успішну превенцію, необхідно належно усвідомити і позиціонувати себе у модусі контрфактичності. Саме контрфактичність є настановою, у якій приймають певні бажані або небажані події та, відповідно, їх настання або уникнення як імператив власної поведінки. Контрфактичне судження, власне, і надає певній констеляції обставин значущість ситуації, тобто перетворює ці обставини у елементи позиціонування діючого суб'єкта. Наприклад з певного географічного положення можна отримати певну локацію, прив'язавши до цього положення можливості його використання як умов або засобів діяння. З цього починав створення своєї теорії соціальних систем Ніклас Луман. Специфіка людського

позиціонування полягає у його варіативності, тобто у множинності перспектив, які створює множина акторів, коли кожен з них може надавати власну модель реальності, далі – власну модель поведінки, створюючи співіснуючі або взаємно частково узгоджені системи релевантностей. Так, одне і те саме місце, наприклад, парк, може стати локацією прогулянки, пікніку, спортивних розваг, політичних мітингів або знімальним майданчиком для кліпу чи фільму, а може стати й, на жаль, місцем злочину або ареною бойових дій – і це лише початок переліку тих розмаїтих локацій, на які різні люди (або й одні й ті ж) здатні перетворити той самий географічний об'єкт.

По-третє, автор міг би також звернутися до теорії постнормальності, репрезентованої, зокрема, дослідженнями Зігмунта Баумана «Плинні часи: життя в добу непевності» та Чарльза Торпа «Соціологія у добу постнормальності». У ситуації стрімких суспільних змін (Гіденс), постійної соціальної турбулентності, коли від модернізації як планової заміни традиційних норм модерними як більш раціональними і функціональними суспільство переходить до практик постмодерну і метамодерну, у яких сама раціональність невпинно розщеплюється і клонується, підважується саме питання нормальності і нормативності, а відповідно під сумнів ставлять і класичну проблематику захисту нормативності, передусім – безпекову проблематику. Коли неможливо спрогнозувати навіть завтрашній день, тоді яким чином можна піклуватися про власну безпеку, не кажучи вже про безпеку інших? З якого боку очікувати черговий виклик? Чи будуть у наявності засоби для належної відповіді на нього? І чи можуть взагалі бути корисні ресурси, які варто накопичувати – чи не виявляться вони якраз баластом, який заважатиме виживати? Як вийти зі стану апокаліптичного відчаю або апокаліптичної апатії, коли вже перестають цікавити будь-які питання безпеки чи переслідування власних або ж лобіювання чужих інтересів – коли стоїть лише одне питання: а чи варто усе це хоч якихось зусиль? Теорія постнормальності намагається відновити нормативність у сучасному суспільстві тотальної плинності і

непевності – і таку певність все ж можна і варто знаходити завдяки власним зусиллям.

По-четверте, у роботі зустрічається одруки та інші редакційні огріхи, які, втім, не викривляють загального смислу висловленого і не перешкоджають адекватному сприйняттю концепції дисертації.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Наглюкова Ігоря Олександровича на тему «ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КАТЕГОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ФЕНОМЕНУ ЛОБІЗМУ» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни і має теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 507 від 03.05.2024 року) і може бути подана до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Наглюков Ігор Олександрович – автор дисертації «ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КАТЕГОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ФЕНОМЕНУ ЛОБІЗМУ», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 «Філософія».

Офіційний опонент:

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри теоретичної

і практичної філософії

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Підпис засвідчує
Вчений секретар
КАРАУЛЬНА Н.В.
28.06.2025р

Михайло БОЙЧЕНКО